

Gubici dubrovačke trgovačke mornarice u pothvatima Karla petog i Filipa drugog

U XVI stoljeću dubrovačka mornarica slavila je svoj najveći uspon. Usprkos mletačke, francuske i holandske konkurencije zauzela je jedno od glavnih mjesta u trgovini na Sredozemnom moru. U tome je Dubrovčanima pored njihove preduzumljivosti i pomorsko-trgovačkog duha pomogla i zaštita Turaka, prema kojima su vodili opreznu i lukavu politiku, a i ona Španjolaca, u čijoj su se službi često nalazili.

Sudjelovanje dubrovačke flote u pomorsko-vojnim operacijama Karla V (1516—1556) i Filipa II (1556—1598) zadalo joj je velikih gubitaka, ali pošto se oni često znatno uvećavaju, potrebno je opisati pojedini poduhvat, utvrditi sa koliko su brodova dubrovački vlasnici uzeli učešća i koliko ih je bilo uništeno.

Godine 1535. Karlo V poduzeo je vojnu na Tunis, gdje se je bio unijezdio zloglasni gusar Hajredin Barbarossa, izagnavši dotadanjeg vladara Muleya Hasana. Sa flotom od 400 jedinica, kojom je komandirao slavni Andrija Doria, Karlo je navalio na Tunis, izvršio uspješno desant i raspršio u strašnom pokolju konjicu Barbarosse, koji se je morao povući, a Karlo je ponovno uspostavio kao vladara Muleya Hasana, koji mu je prisegao vjernost. O učešću dubrovačkih brodova u ovoj ekspediciji postoji neslaganje među dubrovačkim historiografima. Serafin Razzi, koji je došao u Dubrovnik kao pretstojnik dominikanske provincije godine 1587. dakle samo 52 godine nakon tog događaja i koji je radi toga mogao najbolje biti upoznat s tačnim stanjem stvari, tvrdi da su učestvovala samo 4 dubrovačka broda, od kojih nijedan nije stradao, već su se svi povratili bogati sa mnogo plijena. Međutim od toga odvaja Frano Appendini, koji navada da je u tuniskom pothvatu stradalo 18 dubrovačkih galeona sa posadom, pa da je povodom toga nastala na Lopudu izreka »Trista Vica udovica«. Izgleda da je prema bilješkama u podtekstu Appendini crpao ovaj podatak od Jakoba Luccari, ali po pisanju Engela to je jedan od najnepouzdanijih dubrovačkih historijskih pisaca. To će valjda biti bio razlog da Engel nije usvojio tu vijest o gubitku 18 galeona, već je prihvatio navod Razzi-a, da su sudjelovala samo četiri i da su se svi neoštećeni povratili sa mnogo plijena.

Ali Barbarossa nije bio potpuno uništen, već samo prisiljen da se povuče u Alžir, odakle je i dalje zadavao strah i trepet obalama Italije i Španije, kamo su se njegovi gusarski brodovi zalijetali, da krađu do čega bi dolazili i da odvede ljude u ropstvo, iz kojeg ih se je moglo izbaviti samo velikim novčanim svotama. Tako se je među zarobljenicima našao i pisac »Don Quixota de la Mancha« slavni Miguel Cervantes. Strašan nemir zavladao je na talijanskim i španskim obalama. Ljudi nastanjeni uz more nijesu mogli mirno spavati mučeni strahom da ne budu zarobljeni. Ne mogući dalje trpiti pljačkanje svojih zemalja, Karlo je odlučio godine 1541. uništiti to gusarsko gnijezdo u Alžiru. Komandantom flote, koja se sastojala od 260 ratnih i trgovačkih brodova, postavio je ponovno Andriju Doria. Ovaj put dubrovački vlasnici sudjelovali su sa 13 jedinica, prevozeći vojsku, opremu i živežne namirnice. Zapovjednikom pješadije i konjice bio je imenovan vojvoda Alba. Ovaj je savjetovao Karlu da odgodi napad radi nepovoljnih jesenskih atmosferskih prilika. Međutim Karlo, pouzdavajući se u svoju sreću, nije poslušao Albin predlog. Desant je bio uspješno izvršen u okolici Alžira u namjeri da se osvoji taj grad. Ali Karla je ovaj put napustila njegova sretna zvijezda. Iznenada je nastao silan vjetar i pljusak kiše, što je trajalo dva dana i jednu noć. Kršćanskoj vojsci, koja se je borila mokra i šibana vjetrom usljed uzbuđenijih elemenata, ipak je uspjelo uz velike gubitke odoljeti navalama arapske konjice i u redu se povući prema obali. Ali tu je našla užasan pustoš. Uzavrelo more progutalo je 8.000 ljudi i 150 brodova. Najvećem dijelu Karlove vojske ipak je uspjelo ukrcati se na preostale brodove i odjedriti prema španskim obalama. Od dubrovačkih jedinica prema Razzi-u i Engelu nastradalo je šest, dok se je sedam spasilo na Majorku. Engel da bi ispravio pretjeranost lopudske tradicije, tvrdi da je usljed gubitka posade ovih brodova ostalo na tom ostrvu

300 udovica, ali ne navada da su nosile isto ime Vica. Međutim i tako reducirana tradicija ne može odgovarati stvarnom gubitku Lopudana, što se može zaključiti iz slijedećeg:

Josip Luetić u svojem radu »Mornarica Dubrovačke Republike« iznosi stanje dubrovačkih trgovačkih brodova u XVI stoljeću. Prema njegovim podacima, crpljenim u Državnom arhivu, stanje pomoraca i brodova u periodu od 1539. do 1544., dakle onom koje ovdje dolazi u obzir, iznosilo je ukupno 132 broda sa tonažom od 12.200 kara i sa posadom od 3.000 ljudi, premda on tvrdi da je moglo postojati još oko 50 brodova, koji se u Državnom arhivu ne spominju. Pošto za ovaj pothvat dolaze do primjene samo brodovi veće tonaže, treba izdvojiti iz Luetićeva popisa one preko 80 kara nosivosti. Plovnih jedinica od 80 do 200 kara bilo je 40 sa ukupnom posadom od 1.000 ljudi, a onih preko 200 kara 32 sa posadom od 1.500 ljudi, dakle ukupno 72 velika broda sa ljudskom posadom od 2.500. Iz ovog slijedi da je jedan veliki trgovački brod imao posadu od oko 48 ljudi. Pošto je u Alžiru stradalo šest jedinica, znači da je tu izgubilo živote oko 288 ljudi, u koliko se nitko nije spasio. Kada se pak uvaži da su neki veliki dubrovački brodovi kao onaj Skočibuhe prema Appendini-u brojili i do 80 ljudi posade i kada bi se uzelo u obzir da su svi iz ove ekspedicije imali toliku posadu, moglo bi se dozvoliti da je more progutalo najviše oko 480 ljudi. Ipak pošto se posada nije regrutirala iz samog Lopuda već sa cijelog dubrovačkog teritorija, te pošto je među njome bilo i dosta neoženjenih, prikazuje se i tradicija od 300 udovica, pa i raznih imena, lišena svake realne osnove.

Godine 1552. došlo je do ratnih zapletaja između Španije i Francuske. Osim borbi između te dvije vojske flota Filipa II, koji je naslijedio svog oca Karla nakon njegove odreke na prijestolje, napadne godine 1560. Tripoliš. U toj operaciji sudjelovalo je više dubrovačkih brodova, među kojima i onaj Nikole Stjepović-Sagroević, kapetana i pomorskog pisca (Jorjo Tadić: Dubrovački portreti). Napad Španjolaca bio je odbijen sa strane Arapa i Maura. U tom pothvatu, stradalo je također šest dubrovačkih jedinica.

Kada se je godine 1581. Filip II zaratio s Portugalom, unajmio je 40 najvećih dubrovačkih brodova, koji su prevozili vojsku i opskrbu. Dok su se nalazili u luci Lisabona, nastala je ogromna oluja, koja ih je uništila veći dio (Engel).

Dubrovačke trgovačke jedinice učestvovala su godine 1588. i u ekspediciji nepobjedive armade. Prema Luetiću njihov broj iznosio je 33, dok se je cijela armada sastojala od 130 brodova. Koliko je dubrovačkih stradalo, nije poznato.

Osim toga Petar Ohmučević-Bizzaro iz Slanog sastavio je flotu od 12 velikih brodova, te je stupio u službu Filipa II, koji ga je imenovao admiralom. On je učestvovao u ekspediciji u Indiji i u borbi sa Englezima, ali izvori nijesu zabilježili koliko je jedinica izgubio.

Dubrovački vlasnici nastavili su služiti španskom dvoru i pod Filipom III i IV. Tako se spominju Dolisti, Mažibradić, Martolossi, koji su svojim brodovima pomagali vojne operacije tih kraljeva, a ovi ih obasipali raznim častima i naslovima.

Iz gornjeg prikaza vidimo da je u ratnim pothvatima Karla V i Filipa II stradalo dosta dubrovačkih trgovačkih brodova, pa su ti gubici kao i prelaz pomorske trgovine iz Sredozemnog mora u Atlantski i Indijski ocean oslabili dubrovačku mornaricu, ali je ona ipak do velikog potresa od godine 1667. sačuvala svoju veličinu. Tek nakon ovog strašnog udesa slabi njezina brojčana i tonažna snaga, obzirom da su kapitali potrebni za njezino uzdržavanje i gradnju novih jedinica morali biti uloženi u obnovu porušenog grada, pa se nikada više nije popela do prijašnjeg sjaja.